

КОНФЕРЕНЦИЯ „МОДЕЛИ ЗА КАЧЕСТВЕНО ИЗУЧАВАНЕ НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК В ЧУЖБИНА“

На 25 – 27 април т. г. във Виена, Австрия, ще се проведе конференция на тема „Моделите за качествено изучаване на български език в чужбина“.

Конференцията се организира съвместно от Министерството на образованието и науката и Асоциацията на българските училища в чужбина (АБУЧ) със съдействието на Посолството на Република България в Австрия, Българския културен институт „Дом Витгенщайн“ и Българо-австрийското училище „Св. св. Кирил и Методий“ във Виена.

Специално за читателите на списание „Български език и литература“ предлагаме интервю с д-р Ирина Владикова – заместник-председател на АБУЧ, директор на българо-австрийското училище „Св. св. Кирил и Методий“ във Виена, Австрия, член на редакционната колегия на научното списание „Български език и литература, НИОН „Аз Буки“.

Г-жо Владикова, към какви проблеми насочват вниманието на обществеността чрез наслова на тазгодишната конференция на Асоциацията на българските училища в чужбина (АБУЧ)?

– Конференцията „МОДЕЛИ ЗА КАЧЕСТВЕНО ИЗУЧАВАНЕ НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК В ЧУЖБИНА“, която ще се проведе от 25 до 27 април 2014 година във Виена, Австрия, има за цел да дискутира образователната политика за българите в чужбина и перспективите за развитие, както и актуални въпроси, посветени на изучаването на българския език в чужбина и на различни аспекти, свързани с динамиката в преподаването, разпространението и функционирането му като майчин и чужд език в интеркултурна среда.

Обучението по български език в чужбина няма алтернатива, тъй като без него няма завръщащи се в България, няма българи. То реализира защитата на езиковите права и образователните потребности на децата, озовали се в чуж-

бина. Конференцията се явява естествено продължение на активната работа на Асоциацията на българските училища в чужбина (АБУЧ) през последните няколко години и на българските държавните институции в търсене на пътища за по-пълното обхващане на българските деца от всички краища на света в образователния процес по роден език като главно условие за противодействие на бързите асимилационни процеси в чужбина.

Основният акцент на конференцията ще бъде свързан с подобряването на условията за осъществяване на образователно-възпитателни дейности в българските училища зад граница. Някои от основните проблеми, които ще се дискутират, ще засегнат въпросите, свързани със:

- новите методики в преподаването на български език в чуждоезикова среда;
- предизвикателствата и успешните практики в различните образователни системи;
- създаването на адаптирани програми, учебници и учебни помагала за училищата в чужбина;
- сертифицирането на българския език като чужд език;
- въвеждането на електронно обучение по български език, история и география на България за училищата в чужбина;
- създаването на възможност в българските училища в чужбина да се държат матури по български език;
- както и въпросът за включването на българския език като матуритетен предмет в чуждите образователни програми на страните от Европейския съюз и САЩ.

Голяма част от времето на конференцията ще бъде отделено и за обмяна на добри практики в обучението по български език, история и география на България в нашите училища.

В конференцията ще участват ръководители и преподаватели от българските училища зад граница, представители на държавни институции, неправителствени организации, академични центрове от България и чужбина и журналисти.

Всяка година АБУЧ провежда своя годишна конференция. До каква степен според Вас дискусиите, споделяният опит, решенията, които вземате, повлияват върху ефективността на учебния процес в училищата, членове на Асоциацията?

– АБУЧ може да е един много добър пример за безкористна дейност „на ползу роду“. Десетилетия българските правителства загърбваха необходимостта от грижа за запазване на националната идентичност на българите в чужбина. В това време българите в различните общности по света се самоорганизираха на възрожденски принцип и сами изградиха образователна инфраструктура от училища в цял свят. През 2007 година се създаде Асоци-

ацията на българските училища в чужбина (АБУЧ), която принуди държавата да обърне внимание и да поеме грижа над вече работещите от години училища по света.

За това решаваща роля определено изиграха конференциите, организирани от АБУЧ:

16.07.2008 г., Първа конференция на АБУЧ на тема „Българските училища в чужбина и новата държавна политика за българите зад граница“;

30.07.2009 г., Втора конференция на АБУЧ на тема „Роден език и култура зад граница“;

29.07.2010 г., Трета конференция на АБУЧ на тема „Българските училища зад граница“;

През учебната 2010 – 2011 година срещите ни излязоха извън границите на България:

20.11.2010 г. в Мадрид, Испания – Конференция на българските училища в Испания;

05.02.2011 г. в Дъблин – Първи семинар на българските училища в Република Ирландия и Северна Ирландия на тема „Българските училища в чужбина – проблеми и перспективи за развитие“;

09.03.2011 г. в Лондон – Среца на деветте български училища в Обединено кралство Великобритания и Северна Ирландия, както и училищата от Република Ирландия;

30.04.2011 г. в Чикаго – Форум на българските училища и подкрепящите ги организации в САЩ на тема „Ролята на българските общности в САЩ за запазване на българския език и националното съзнание“;

28.07.2011г., София – Кръгла маса на тема „Образователната политика за българските училища зад граница“.

В продължение на 4 години АБУЧ се стремеше към това, което днес ни дава основание да определяме форума в Чикаго за най-големия ни успех – излизането на Постановление № 334 на Министерския съвет на Република България от 08.12.2011 г., което изцяло е посветено на българските училища в чужбина. Постановлението е признание от страна на държавата както на огромния дългогодишен труд на българските учители зад граница, така и на многогодишните усилия на АБУЧ. Този документ и последвалите го допълнения ни позволиха в периода 2012 – 2014 г. да фокусираме усилията си към включването на българските училища извън България в новия Закон за обществено образование, което, от своя страна, стимулира процеса на обхващане на все повече ученици и повишаване на качеството на обучение в образователните звена извън пределите на България.

Следващите конференции тематично насочиха вниманието към проблемите, свързани със спецификата на обучението по български език, история и култура в чуждоезикова среда, интерактивното обучение, ограмотява-

нето в детска възраст, електронното обучение по български език и много други:

26.07.2012 г., София – Конференция с презентация на образователни продукти за целите на училищата зад граница;

26 – 27.10.2012 г., Будапеща – Семинар на тема „Обучението по български език в чуждоезикова среда – съвременни методи и високи технологии“;

19.04.2013 г., Мадрид – втора среща семинар на тема „Българското училище в Испания. Специфика, постижения, предизвикателства“;

24 – 26.07.2013 г., София – Образователен семинар за администратори и преподаватели от българските училища в чужбина.

В малкото отпускарски дни през лятото, в тези ден-два, отделени за конференция или семинар, има и една особена тръпка за членовете на Асоциацията на българските училища в чужбина, които знаят, че лятото е и за да се видим всички наедно и да сберем Света в България. Това, разбира се, е метафора, но е и факт, че цялото ни учителско войнство именно в тези наши летни срещи има възможност да сподели грижите си, да отчете успехите си, да потърси решение на сложните проблеми, пред които е изправен всеки от нас – преподавателите в българските училища в чужбина. Защото проблемите ни са много.

– Необходима е нова концепция за обучението по български език в чужбина, теоретично обоснована, съобразена със социокултурните условия и полагаща цели, стандарти, критерии и методики.

– Необходимо е да се осигури нормативно регулиране за изпити, матури, електронно обучение и в българските училища в чужбина.

– Необходими са нови механизми и за обратна адаптация при завръщането на децата в България и включването им в българското образование.

Опитваме да осъществим и всички важни срещи с хората от държавните институции, които трябва да бъдат запознати с онова, което ни тревожи или радва.

Как бихте обобщили промените в статута и дейността на българските училища в чужбина през последните години? Какви са тенденциите?

– След като през 1989 година България затвори своите държавни училища зад граница, сънародниците ни по света организираха най-разнообразни по статут, форма и финансиране образователни звена, създадени с цел изучаване на български език и култура. Наличието на Българско училище зад граница е неопценима възможност и привилегия за децата ни да учат български език в заобикалящата ги чуждоезикова среда, да знаят и тачат миналото на прадедите си, да не забравят българските си корени и да имат възможност по всяко време да продължат образованието си в родината. Самоорганизиращите се образователни структури, които българската държава все още не нарича „училища“, през последните 20 години са безспорно далеч най-многобройните и най-бързо увеличаващите структури на българс-

ките общности зад граница. Общият брой на български неделни училища в момента надхвърля 280.

Едва 2009 година българските училища в чужбина започват да се подпомагат финансово от българската държава чрез националната програма „Роден език и култура зад граница“ на МОН, а от 2012 година – и чрез Постановление № 334 на Министерския съвет.

Лицензираните български училища зад граница (над 120) се подчиняват на всички нормативни изисквания на Закона за учебни програми, планове, учебници, хорариум учебни часове и подбор на кадри. Те могат в определени моменти да бъдат възприемани като част от системата на училищното образование в България, защото подпомагат завръщащите се българи да се включат в нея. Можем даже смело да заявим, че хорариумът по български език и Човекът и обществото надвишава 80% от общия брой учебни часове в I – IV клас, което ги поставя почти наравно с едно самостоятелно функциониращо начално училище в България, особено ако добавим към това и извънкласните СИП форми.

Можем да отчетем, че в момента процесът на създаване на български образователни звена в чужбина се намира в най-динамичния си етап. Все още предстои много работа.

Вие сте директор на Българо-австрийското училище във Виена. Защо „българо-австрийско“?

– До 1989 г. във Виена функционира българско държавно училище към посолството на (Народна) Република България. В резултат на сътресенията в системата и случилите се промени държавата спира да отпуска пари за училището и то е закрито. Но за всички нас, живеещи в този град, бе важно децата ни да имат възможност да учат майчиния си език. На 31 януари 1992 г. е открито т.нар. Bulgarische-Österreichische Freizeitschule, или в превод „Българо-австрийско училище за занимания в свободното време“ – първото самостоятелно училище на самоиздръжка извън България след 1989 год., осъществяващо обучение по български език и литература, история и география на България за учениците от I до XII клас, регистрирано по законите на чужда държава (Австрия) и същевременно лицензирано от МОН. Някак естествено е организацията, създадена от хора с български корени, живеещи в Австрия, да е „българо-австрийска“.

Как се приобщават децата от български произход и техните семейства към българския език и култура в чуждоезична среда? Какъв е Вашият опит в тази насока?

– Никой не задължава нашите ученици да идват на „българско училище“. Идват по лично желание или по желание на всеотдайните си български и чуж-

дестранни родители. Тези деца много често в междучасието говорят помежду си на немски – чуждият език за тях се е превърнал в първи. И ако не сме ние – родители и учители, за тези деца просто друг език един ден може и да няма. Немският език и глобалният английски ще пометат всичко. Пред българските училища в чужбина стои задачата да увеличават броя на децата в училищна възраст.

През 1992 г. Българо-австрийското училище за занимания в свободното време „Св. св. Кирил и Методий“ започва със седем деца. Днес в него се обучават над 220 деца, обхванати в две предучилищни групи, три I и три II класа, един III и така до XII клас. Вярно е, че имаме класове с двама-трима ученици (в гимназиалната степен), но това се дължи на тежката учебна програма и матура в австрийската гимназия, започваща от V клас, която кара голяма част от децата да прекъсват обучението си по български език. Безспорен успех за спиране на този процес бе въвеждането през 2007 г. на българския език в програмата за изучаване на чужди езици в австрийските гимназии. За съжаление, езикът ни все още не е матуритетен и всички ние очакваме намесата на българската държава.

Официалното включване на българския език като матуритетен в чуждите образователни програми на страните от Европейския съюз и признаването на българския език за кредитен предмет в образователните системи на други страни (например в САЩ) ще мотивира голям брой българчета да продължат да изучават родния си език до завършване на пълния 12-класен курс на обучение и ще им предостави възможност с помощта на българския език да ползват предимство при кандидатстване в чуждестранни вузове или за връщане в България, за да продължат академичното си образование и да реализират професионалните си умения в нея.

Темата на Вашия доклад за конференцията тази година е показателна: „Българският език – роден и/или чужд“. Разкажете повече за статута на българския език в австрийските училища – като първи (майчин), като втори (чужд)... Какви са възможностите, които австрийската държава предлага за ученици, желаещи да изучават български език?

– Докладът, който подготвям за конференцията във Виена, съм озаглавила „Българският език – роден и/или чужд“. В него ще се опитам да очертая основните проблеми на обучението по български език в българските училища в чужбина – сложната езикова ситуация, с която се сблъсква всеки преподавател в тях, и произтичащата от това необходимост от нова концепция за обучението по български език в чужбина – теоретично обоснована, съобразена със социокултурните условия и целеполагаща и стандарти, и критерии, и методики.

В Австрия се подкрепя и стимулира много изучаването на майчиния език. Във виенския държавен училищен инспекторат има отдел, който отговаря за това. Всяка година се издават редица брошури и материали с информация за

задължителността и необходимостта от знаенето на майчиния език. В момента в австрийските гимназии се предлагат за изучаване 19 „нови“ езика, като директорите им се инструктират специално да насочват учениците с немайчин език немски към курсовете по майчин език.

Изучаването на български език като майчин език в рамките на австрийската образователна система може да се осъществи под две форми – с оценка, която се вписва в свидетелството като свободноизбираем предмет, или без оценка с отметка, че детето е взело участие в курс по съответния майчин език. И в двата случая още в началото на всяка учебна година се подава специален формуляр за обучение по майчин език в училището, което детето посещава.

За по-големите ученици съществува възможността да изучават български език като втори (трети) чужд език по време на средното си образование в австрийското училище. В повечето гимназии (особено в тези с езикова насоченост) след втората учебна година се въвежда още един език – най-често трябва да се избира между латински и френски. Нашите деца спокойно могат да запишат и български език. На практика това означава, че те могат да посещават часовете по другия език, но без да правят контролни и класни и да имат оценка. Оценката по български език се получава след успешното преминаване на изпит (писмен и устен) пред външна комисия, която изпраща резултатите в училището. Голяма част от родителите обаче не са запознати с тази възможност и не се възползват от нея. Има я и амбицията децата да учат повече езици. Това само по себе си е добре, но само в случай че нивото на немския и българския наистина вече е високо и детето има потенциал да натрупва нови езикови познания. Започването на трети чужд език (за нашите деца той се явява такъв след немския и английския) може да се окаже много натоварващо за ученика и да доведе до лоши резултати. Имали сме случаи на прекъсване на гимназия заради несправяне с чуждия език (например френски, латински и др.).

Изборът на български език в този случай има редица предимства – детето задълбочава и развива знанията си по езика, не е поставено пред изпитанието да влага много сили и енергия в изучаването на още един непознат език и може да се съсредоточи върху другите предмети. Тук искам да уточня, че когато говорим за владееене на един език, нямам предвид елементарната комуникация в ежедневието. Неслучайно езиците, които са стандартизирани, имат няколко нива – A1, A2, B1, B2, C1, C2. Те измерват богатството на речника, гъвкавостта на израза, правилното използване на сложните глаголни времена, познаването на специфични думи и изрази. Тези изисквания се отнасят и към майчиния език. За съжаление, имаме много случаи на деца, които говорят елементарен български, пишат с грешки и трудно четат. Често такова остава и нивото им на немски и на английски език.

**Интервюто взе:
д-р Мая Падешка**